

יהבינן לה [אין נותנים לה], אלא הבעל נוטלם.

וכאן שבה הגמרא לבאר את עיקר דין האומרת "מאיס עלי", (1) ומוסיפה:

ומשהינן לה תריסר ירחי שתא אניטא [ממתינים לה שנים עשר חודש עד שיכפוהו ליתן גט], אולי תחזור בה. ובהנך תריסר ירחי שתא, לית לה מזוני מבעל [ובאותם תריסר חדשי השנה, אין לה מזונות מן הבעל].

אמר רב טובי בר קיסנא אמר שמואל:

כותבין "אגרת מרד" (2) על ארוסה שאמרה "איני רוצה להנשא", ואולם, אין כותבין "אגרת מרד" על שומרת יבם שאמרה "איני רוצה להתייבם", שהמורדת מיבום אינה נעשית בכך מורדת.

מיתבי על דברי שמואל מהברייתא שנזכרה לעיל:

דתניא: אחת לי ארוסה ואחת לי נשואה, שהן נחשבות "מורדת", ואפילו נדה, ואפילו חולה, ואפילו שומרת יבם!

ומוכח, שאף שומרת יבם הממאנת להתייבם בכלל מורדת היא! ?

ומשנינן: לא קשיא!

אשה שמרדה בכך שאמרה "מאיס עלי" — לא הפסידה בלאותיה קיימין, ולכן כל המעילים מנכסי צאן ברזל — שלה הם.

וכך אמר להו רב גמרא: וכי משום דרב זביד גברא רבה הוא, ולכן לא יערער על דבריכם כאשר אתם פוסקים לחובתו, אפכותו ליה לדינא עילויה [מהפכים אתם את הדין לחובתו], ופוסקים שאף אותם המעילים שאין היא תפוסה בהם, אין היא צריכה לתת לבעלה! ?

והא אמר רב כהנא: מיבעיא בעי לה רבא, הסתפק רבא בדין זה, ולא פשיט.

וכיון שלא נפשטה הבעיה הזאת, הרי המעיל שהיא תפוסה בו אין מוציאים מידה, כיון ש"המוציא מחבירו עליו הראיה", ואי אפשר להוציא מידה. אבל המעילים שאין היא תפוסה בהם, למה תפסידו את בנו של רב זביד, להוציא אותם ממנו שלא כדין! ?

ומסכמת הגמרא: השתא, דלא אתמר לא הכי ולא הכי, כיון שלא נפשטה הבעיה האם מורדת בטענת "מאיס עלי" מפסידה את בלאותיה קיימין, לכן:

אם תפסה האומרת "מאיס עלי" את בלאותיה הקיימין — לא מפקינן מינה [אין מוציאים מידה מספק].

ואם לא תפסה האשה את בלאותיה — לא

וכנ"ל בהערה.

1. על פי הריטב"א בהבנת רש"י.

2. איגרת מרד, אם מרדה שלא רצתה להנשא לזמן שנתנו חכמים לבתולה עד יב חודש

ושלשים יום לאלמנה, בית דין כותבין ליה איגרת מרד שיהא פוחת והולך מכתובתה, שלא תאמר היום או מחר לא מרדתי, ותתבע כתובתה. שיטה מקובצת.

ואיגרת מרד על שומרת יבם, היינו להפחית לה מכתובתה שהיא גובה מנכסי בעלה המת.

שומרת יבם? — **בשתבעה היא** מן היבם להתייבם והוא מורד.

ולדבריו, גם מה שאמר שמואל בתחילת דבריו, "כותבין איגרת מרד על ארוסה", צריך אתה להעמיד שתבעה היא מן הארוס לנושאה, והוא מורד בכך שאינו רוצה לכונסה.

וזה לא יתכן. כי לדבריו, **האי**, זה שנקט שמואל בדבריו **שכותבין איגרת מרד "על ארוסה"**, אינו לשון נכון!

כי לכתוב איגרת מרד "על ארוסה" משמעוהו היא, שכותבין לארוס איגרת מרד "על [כנגד] ארוסתו", שאינה רוצה להנשא לו. ואילו לדבריו, שמואל אינו מדבר בכתיבת איגרת מרד כנגד הארוסה, אלא איגרת מרד כנגד הארוס, שאינו רוצה לישא את ארוסתו.

ולדבריו, "כותבין איגרת מרד **לארוסה**" — **מיבעי ליה** לשמואל לומר! שכתבת איגרת מרד "לארוסה", משמעוהו היא, שהבעל מורד בה, ונותנים לארוסה את איגרת המרד כנגד הארוס! (3)

ומשנינין: **הא לא קשיא**.

כאן — הברייטא ששנינו בה שאף שומרת יבם הממאנת להתייבם בכלל מורדת היא, מדובר בה **כשתבע הוא** ממנה להתייבם, והיא ממאנת, ומורדת בו.

כאן — שמואל, שאמר אין כותבין לשומרת יבם איגרת מרד — **כשתבעה היא** ממנו לייבמה, והוא ממאן, ומורד בה.

וקא משמע לן שמואל, שאין כותבין איגרת מרד על היבם כדי להוסיף ליבמה על כתובתה, ואין דינה כדין אשה שמרד עליה בעלה, שמוסיפין לה על כתובתה.

דאמר רב תחליפא בר אבימי אמר שמואל:

תבע הוא מיבמתו להתייבם — **נזקקין לו** לכתוב איגרת מרד עליה.

אבל **תבעה היא** מן היבם לייבמה — **אין נזקקין לה** לכתוב עליו איגרת מרד.

ותמהה הגמרא על הביאור בדברי שמואל, שאמר "כותבין איגרת מרד על ארוסה, ואין כותבין איגרת מרד על שומרת יבם", דהיינו כשהוא המורד:

במאי אוקימתא [באיזה ענין העמדת] **להא** דאמר **שמואל** שאין כותבים איגרת מרד על

מקשה הגמרא שאף הרישא של דברי שמואל גבי ארוסה אינם כהוגן.

וכתב עוד הריטב"א, שכוונת התרצן כשפירש את דברי שמואל שהנדרון הוא כשהוא מורד, היתה, שפירוש דברי שמואל שאמר: "על ארוסה" ו"על שומרת יבם" פירושו על טענת ארוסה ועל טענת שומרת יבם, אלא שהמקשה הקשה עליו, שאין לשמואל לעקם את לשונו, כשפשטות משמעות דבריו הם היפך מכוונתו.

3. כתב הריטב"א, שהגמרא היתה יכולה לשאול מיניה וביה בשומרת יבם עצמה: למה אמר שמואל "אין כותבין איגרת מרד על שומרת יבם", והרי היה לו לומר "אין כותבין איגרת מרד לשומרת יבם", וכן כתב רש"י במהדורא קמא.

והריטב"א נתן טעם שלא הקשתה הגמרא כן, כי אם הרישא של דברי שמואל היו כהוגן, שוב היינו יכולים לומר דנקט סיפא אגב רישא, ולכן

אי אפשר לומר כן. כי לפי זה, **הכי נמי**, גם את המשך דברי שמואל, **בשומרת יבם**, שאמר שמואל אין כותבין לה איגרת מרד, יש להעמיד באותו אופן, **בשומרת יבם שבאה מחמת טענה**, שייכמנה היות והיא צריכה בן שיסעדנה בזקנותה, ויקברנה.

ואם היא באה מחמת טענה, למה לא יכתבו לה איגרת מרד? והרי צריכה היא בן כמו הארוסה!

אלא, מכח קושיא זו, מתרצת הגמרא באופן אחר את הקושיה על דברי שמואל, שאמר "אין כותבין איגרת מרד על שומרת יבם", מן הברייתא האומרת שאף שומרת יבם בכלל מורדת היא, כשממאנת היא להתייבם:

אידי ואידי, הן דברי הברייתא והן דברי שמואל עוסקים **כשתבע הוא** ממנה להתייבם והיא מורדת בו. **ולא קשיא** סתירה ביניהם: (7)

כאן — בברייתא — מדובר כשתבע הוא ממנה **לחלוץ**, והיא אינה רוצה אלא להתייבם, שאז כותבין לו איגרת מרד. (8)

וכאן — בדברי שמואל — מדובר כשתבע

כי **תני**, יש לך לתקן את דברי שמואל, ולשנות בדבריו שכותבין איגרת מרד "**לארוסה**" ולא "על ארוסה". (4)

ועוד תמהה הגמרא על הביאור בדברי שמואל שמדובר כשהיא תובעת להנשא, והוא מורד בה:

מאי שנא שומרת יבם, דלא כותבין לה איגרת מרד, משום **דאמרינן לה**: זיל, לא **מפקדת!** [לכי לנפשך, שאינך מצווה להתייבם, כי אינך מצווה על פריה ורביה, ואינך יכולה לתבוע אותו שייבם אותך.

ואם כן **ארוסה נמי**, לא יכתבו לה איגרת מרד, אלא **נימא לה**: זיל, לכי לנפשך, שאינך מצווה להנשא לו היות ולא **מפקדת** על פריה ורביה, ואינך יכולה לתבוע אותו שישא אותך! (5)

אלא, שמא תאמר, כי מה שאמר שמואל כותבין איגרת מרד לארוסה, אף על גב שלא נצטוה על פריה ורביה, הוא במקום שהיא **באה מחמת טענה**, (6) שצריכה היא שישאנה, **דאמרה**: **בעינא חוטרא לידא ומרה לקבורה** [זקוקה אני למקל בידי, ואת חפירה לקבורה]. כלומר, צריכה אני בן כדי שיסעדני בזקנותי, ויקברני אחר מותי —

4. ותני נמי "לשומרת יבם".

5. אבל בנשואה שמרד בה בעלה, כותבין לה איגרת מרד, משום שנתחייב לה עונה. ריטב"א.

6. כתב הריטב"א: שדוקא אם היא טוענת כן, אבל אם היא אינה טוענת טענה זו אנן לא טענינן לה, ראה שם.

ובזה ניחא לשון הגמרא "בבאה מחמת טענה".

7. א. המשך הסוגיא מתבאר על פי דברי רש"י שלפנינו ודבריו במהדורא קמא.

ב. ראה בריטב"א שכתב לבאר לפי תירוץ הגמרא כאן, את דברי שמואל שאמר "תבעה היא אין נזקקין לה", מאיזה טעם אין נזקקין לה.

8. ודחויא בעלמא הוא, דמרד חליצה לאו כלום הוא, רש"י במהדורא קמא.

הוא לייבם, והיא אינה רוצה להתייבם אלא לחלוץ⁽⁹⁾, שאז אין כותבין לה איגרת מרד.

ובהמשך הסוגיא דנה הגמרא בטעם חילוק זה.

דאמר רבי פדת אמר רבי יוחנן:

תבע היבם מיבמתו לחלוץ, והיא מעכבת מפני שהיא רוצה ביבום — הרי בית דין נזקקין לו.⁽¹⁰⁾

אבל אם **תבע היבם** שהוא רוצה לייבם, והיא אינה רוצה להתייבם אלא רוצה חליצה — אין בית דין נזקקין לו להכריחה להתייבם על ידי שיכתבו נגדה איגרת מרד, אלא יחלוץ לה, כיון שאין כוונתו ביבום למצוה, אלא שחפץ בה לאשה.⁽¹¹⁾

ותמהה הגמרא:

מאי שנא אם תבע היבם לייבם והיבמה

מסרבת להתייבם אלא רוצה לחלוץ, דלא כותבים איגרת מרד נגדה, משום דאמרין ליה, ליבם: אינן מפסיד דבר מסירובה להתייבם לך, כי יש לך אפשרות אחרת —

זיל, ונסיב איתתא אחריתי [לך, ושא לך אשה אחרת].

אם כן, כשתבע היבם לחלוץ ליבמתו, והיא מסרבת לחלוץ, נמי לא יכתבו לו איגרת מרד נגדה, כי אינו מפסיד בכך דבר, אלא נימא ליה, נאמר לו: זיל, ונסיב איתתא אחריתי! ⁽¹²⁾

אלא שמא תאמר, שלכך נזקקין לו כשתבע לחלוץ, משום דאמר היבם: כיון דאגידא בי — לא קא יהבו לי אחריתי [כיון שאגודה יבמתי בי, לכן אין נותנים לי אשה אחרת לשאת] —

אי אפשר לומר כך, כי אם כן, הכא נמי, כשתבע אותה להתייבם לו, ניזדקק לו

שיתבאר בהערות שבהמשך.

12. א. תמהו הראשונים על שיטת רש"י בביאור דברי רבי יוחנן, שהוא משום משנה אחרונה שמצות חליצה קודמת למצות יבום, שהרי אם כן מה שאין נזקקין לו כשתובע הוא לייבם, הוא משום שאינו מתכוין לשם מצוה וחליצה קודמת, ולא משום שאומרים לו זיל ונסיב איתתא אחריתי [ומה שכתב הפני יהושע ליישב, נסתר מדברי רש"י במהדורא קמא].

ב. כתב הריטב"א, על מה שאמר שמואל שכותבין איגרת מרד על ארוסה: אין להקשות, נימא ליה זיל ונסיב איתתא אחריתי, כי בארוסה, כיון דאיהו גופיה קירבה ובחר בה, ליכא למימר הכי. ורק ביבמה, דאקנו ליה מן השמים איכא למימר הכי. וראה עוד שם.

9. כן כתב רש"י במהדורא קמא, וכן הבינו התוספות בדעת רש"י, וכן הביא הריטב"א משמו, והפני יהושע ביאר בדעת רש"י שלא כדבריהם, ראה שם.

10. לכופה, אבל לא לכתוב איגרת מרד, רש"י במהדורא קמא. והטעם, שהרי כבר נתבאר שלא שייך איגרת מרד לחליצה. ואולם רש"י במהדורא בתרא כתב שזקקין לו לכתוב על זה איגרת מרד [וראה בפני יהושע].

11. כתב רש"י — במהדורא קמא ובתרא — לבאר את טעמו של רבי יוחנן על פי משנה אחרונה [המובאת בהמשך הסוגיא] שמצות חליצה קודמת למצות יבום, וזה הוא החילוק בין תבע לחלוץ לתבע לייבם, ודבריו צריכים ביאור, כפי

לכתוב איגרת מרד כנגדה, משום שיאמר היבם: **כיוון דאגידא בי – לא קא יהבו לי אחריתי!** (13)

אלא, מיישבת הגמרא את הקושיא על דברי שמואל מהברייתא באופן אחר: (14)

אידי ואידי – הברייתא ודברי שמואל – עוסקים כשתבע לייבם. ולא קשיא:

כאן – הברייתא המחשיבה אותה למורדת כשהוא תובע לייבם – סוברת ב"משנה ראשונה", בעבר, שאז היה היבום קודם לחליצה, וכפי שתבאר הגמרא להלן.

כאן – דברי שמואל שאין היא חשובה מורדת – הם כמשנה אחרונה, עכשו, שהחליצה קודמת לייבום.

דתנן: מצות יבום קודמת למצות חליצה.

במה דברים אמורים, **בראשונה**, בעבר, כשהיו מתכוונין לשום מצוה.

אבל **עכשיו**, שאין מתכוונין לשום מצוה, אמרו חכמים שמצות חליצה קודמת למצות יבום. וזו היא "משנה אחרונה".

שנינו במשנה: המורדת על בעלה פוחתין לה מכתובתה שבעה דינרין בשבת, רבי יהודה אומר שבע טרפעיקין. **עד מתי הוא פוחת?**

וכן המורד על אשתו מוסיפין על כתובתה שלשה דינרים בשבת, רבי יהודה אומר שלשה טרפעיקין:

ומפרשת הגמרא: **מאי "טרפעיקין"?**

אמר רב ששת: כל טרפעיק הוא אסתירא, שהוא "סלע מדינה".

וכמה שוה אסתירא?

פלגא דזוזא בכסף צורי [חצי זוז צורי]. שהן שלש מעות צוריות, כי בזוז יש שש מעות.

ונמצא שהטרפעיק הוא שלש מעות כסף צורי.

הכסף הצורי שווה פי שמונה מהכסף של מדינה.

והיות שבסלע יש ארבעה זוזין, נמצא שחצי זוז צורי שוה לסלע מדינה אחד.

תניא נמי הכי: רבי יהודה אומר: שלשה טרפעיקין לשבוע, שהן תשע מעין [שהרי כל טרפעיק הוא שלש מעות], **מעה וחצי לכל יום.**

אבל עבור שבת, אין מוסיפין לה.

אמר תמה ליה רבי חייא בר יוסף לשמואל:

מאי שנא איהו, הבעל שמרדה אשתו נגדו, **דיהבינן ליה דשבת**, כשהיא מורדת עליו פוחתין לה שבעה טרפעיקין דהיינו טרפעיק לכל יום ונמצא שפוחתין גם עבור שבת.

ומאי שנא איהו, כשמוסיפין לה כשהוא

13. הקשו התוספות לפי דעת רש"י שהוא תובע לייבם והיא רוצה לחלוץ, דאם כן מה טענה היא זו? והרי יכול לחלוץ לה ולישא ככל אשר יחפוץ! וביארו התוספות שהוא אינו רוצה

14. לפי פשטות הדברים נראה, שנדחו דברי רבי שירש מאחיו המת.

14. לפי פשטות הדברים נראה, שנדחו דברי רבי

מורד, **דלא יהבינן לה דשבת**, אין מוסיפין לה עבור שבת, וכדאמר רבי יהודה: מעה וחצי לכל יום!?

ומשנינן: **איהי, האשה, דמיפחת קא פחית**, שפוחתת היא מכתובתה כשהיא מורדת, **לא מיחזי כ"שכר שבת**, אין זה נראה כתשלום "שכר שבת" לבעלה כשפוחתים לה מכתובתה.

אבל **איהו, הבעל, דאוסופי קא מוספא** לאשתו על כתובתה כשהוא מורד בה, **מיחזי נראית ההוספה שמוסיף לה בשבת על כתובתה, כשכר שבת**, שהוא אסור מדרבנן, גזירה משום מקח וממכר ושכירות.

אמר תמה ליה רבי חייא בר יוסף לרבא:

מה בין מורד, שאינו מוסיף אלא חצי טרפעיק, למורדת שפוחתין לה טרפעיק שלם!?

אמר ליה רבא לרב חייא בר יוסף: צא ולמד

משוק של זנות — מי שוכר את מי!? ודאי שהאיש הוא השוכר. ובהכרח, שצער רב משל האשה, ולכן "משלמת" היא יותר כשמורדת בו.

דבר אחר: זה — הבעל — יצרו מבחזין, שקשויו ניכר, ומתגנה.

וזו — האשה — יצרה מבפנים, ואינה מתגנה.

מתניתין

בעל המשרה [המאכיל] את אשתו על ידי שלישי, כלומר: שאינו מפרנסה עמו בביתו, אלא נותן לה את מזונותיה בבית האפוטרופוס (1) —

הרי זה לא יפחות לה בשבוע אחד משני קבין חטין, או מארבעה קבין שעורין, כמנהג אכילת רוב העיר. (2)

יוחנן, והוא דבר הצריך תלמוד שלא מצאנו כעין זה בגמרא.

1. א. נתבאר על פי לשון רש"י והמאירי, ומדבריהם נראה שהבעל הוא זה שנותן את המזונות ולא השלישי, רק שאינה אוכלת עמו; ואולם ראה היטב בר"ן בשם הירושלמי, דמשמע שהשלישי הוא זה שנותן לה את המזונות.

ב. "ויכרה להם כרה גדולה ויאכלו וישתו" [מלכים ב, ו כג] שהוא לשון תיקון סעודה, מתורגם "ואתקין להון שירו רבא ואכלו ושתיאו", רש"י.

ג. ראה ברמב"ם ובראשונים, אם מותר הוא לעשות כן לכתחילה שלא תאכל עמו, וכתבו

הראשונים שלשון "המשרה" משמע בדיעבד. ד. נחלקו הראשונים אם שיעורים אלו שנאמרו כאן אינם אלא במשרה את אשתו על ידי שלישי, אבל כשהיא אוכלת עמו אין לזה שיעור כי אוכלת היא מה שבעלה אוכל, או שדין זה הוא אף כשהיא אוכלת עמו, ראה בריטב"א לעיל נט א שביאר מה שאמרו בגמרא שם שמזונות אין להם קצבה, דהיינו כשהיא אוכלת עמו על שולחנו, דאז המזונות אינם קצובים, וראה מה שציין שם המגיה בריטב"א הנדמ"ח ציון 4.

2. מאירי.